

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ของผู้รู้และนักการศึกษาจำนวนมากที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสังเคราะห์ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ศึกษาบทบาทที่เป็นจริงของผู้บริหาร
 - 1.1 ความหมายของบทบาท
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา
 - 2.1 ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา
 - 2.2 ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา
3. แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 - 3.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 3.2 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 - 3.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.1 บทบาทด้านการวางแผนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.2 บทบาทด้านการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.3 บทบาทด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.4 บทบาทด้านการนิเทศภายใน กำกับติดตามการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.5 บทบาทด้านการประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
7. สรุปหลักการและแนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ศึกษาบทบาทที่เป็นจริงของผู้บริหาร

1.1 ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 609) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำทำตามบท โดยปริยายหมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

กู๊ด (Good. 1959 : 471) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จเป็นไปตามความคาดหวังของบุคคลหรือสอดคล้องกับตำแหน่งนั้นๆ

สรวงทิพย์ ภู่อุทธนา (2541 : 22) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือพฤติกรรมที่บุคคลประพฤติปฏิบัติตามลัทธิและหน้าที่ของสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ และตามความของบุคคลนั้น

ปริญชัช และคณะ (สรวงทิพย์ ภู่อุทธนา. 2541 : 22 ; อ้างอิงจาก Princition and others. 1973. **Maternity Nursing Today.** p. 260) กล่าวว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบและพฤติกรรมตามความคาดหวังจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องขึ้นกับการปฏิบัติตนของคนที่แสดงพฤติกรรม และผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

บรม และ ฟิลิปส์ (สรวงทิพย์ ภู่อุทธนา. 2541 : 23 ; อ้างอิงจาก Broom and Phillips. 1978. **Sociology : A Text with Adapted Reading.** p. 36) ได้กล่าวถึงบทบาทว่า ประกอบด้วยลักษณะต่างๆ 3 ประการ คือ

1. บทบาทในอุดมคติ หรือสิ่งที่สังคมกำหนดไว้ เป็นบทบาทที่มีการกำหนดสิทธิ และหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคม
2. บทบาทที่ควรกระทำเป็นการปฏิบัติที่บุคคลเชื่อว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับ ซึ่งอาจไม่เหมือนบทบาทในอุดมคติหรืออาจแตกต่างกันในแต่ละบุคคล
3. บทบาทที่กระทำจริง เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำไปจริง ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความคาดหวัง การรับรู้ของแต่ละบุคคล ความกดดัน และโอกาสในสังคม รวมถึงบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

เบอร์สเตดท์ (Biersted. 1974 : 25) กล่าวว่า “บทบาทคือสิ่งที่เคลื่อนไหวหรือ รูปการทางพฤติกรรมของสถานภาพ กล่าวคือสถานภาพเป็นตำแหน่งส่วนบทบาทเป็นการแสดง”

มิเดวิท และฮาร์เรีย (MeDavid & Harari. 1974 : 280) กล่าวว่า “บทบาทคือแบบแผนพฤติกรรมบุคคลที่ทำหน้าที่ตามตำแหน่ง”

บรูม และเซลนิก (Broom & Selznick. 1977 : 60) ได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้ว่า “บทบาททางสังคมเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคมได้แก่ การเป็นพ่อ เป็นครู บทบาทในความหมายนี้เป็นการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคม ซึ่งบอกให้รู้ว่าแต่ละคนควรจะทำอะไรบ้างในการเป็นพ่อหรือครูและหน้าที่ของเขาที่จะต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทนั้นๆ และในทำนองเดียวกันเขาก็สามารถเรียกร้องหรืออ้างสิทธิอันนี้ได้”

วันทนา เมืองจันทร์ (2543 : 10-11) ได้เสนองานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่นของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงบทบาทเด่น 10 บทบาท ที่เป็นบทบาทที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการบริหาร โรงเรียน ได้แก่

1. บทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำ
2. บทบาทในการดำเนินการ
3. บทบาทในการปรับปรุง เสริมแต่งความก้าวหน้า
4. บทบาทในฐานะนักพูดที่มีศรัทธา และนักฟังที่ดี
5. บทบาทในฐานะผู้เข้าสังคมได้ดี
6. บทบาทในการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ร่วมงาน
7. บทบาทในการสร้างศรัทธาค่านิยม
8. บทบาทในการริเริ่มสร้างสรรค์
9. บทบาทในการเป็นนักเปลี่ยนแปลงและพัฒนา
10. บทบาทในการกำหนดวิสัยทัศน์

จากเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของแต่ละบุคคลต่อหน้าที่ตามตำแหน่งที่ตนเองรับผิดชอบ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จเป็นไปตามที่คาดหวังของบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับตำแหน่ง

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

มีนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ดังนี้

อุษณีย์ โภธิสุข (2543 : 42) กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารการศึกษาทุกหน่วยงานทุกระดับถือว่าเป็นผู้กุมบังเหียนแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจึงต้องเข้าใจถึงหัวใจของ

การเรียนรู้ของเด็ก โดยอาจมีแนวปฏิบัติดังนี้คือ การสร้างกลไกในการจัดระบบการเรียนรู้ที่ครบวงจรทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู แนวทางการจัดหลักสูตรใหม่ ระบบการวัดและประเมินผล การจัดสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 20) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในการบริหารวิชาการ ไว้ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และวางแผนงานของโรงเรียน
2. กำกับ ติดตาม และนิเทศงานวิชาการอย่างมีระบบ
3. จัดหาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรให้เพียงพอตามสภาพของโรงเรียน
4. จัดให้ครูผลิต จัดหาสื่อการเรียนและดูแลให้ครูนำไปใช้ประกอบการสอน
5. จัดให้มีมุมหนังสือหรือห้องสมุดให้เหมาะสมตามสภาพของโรงเรียน
6. ให้โรงเรียนมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนตามระเบียบ ว่าด้วยการวัดผล
7. ส่งเสริมและนำเทคนิควิธีการใหม่ๆ ที่เหมาะสมมาใช้ดำเนินงานวิชาการในโรงเรียน

2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 3 - 5) ได้กล่าวถึง ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่จะเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนมีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : ก) ให้ความหมายของผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ที่เป็นตัวชี้วัดต่อทิศทางการดำเนินนโยบายทางการศึกษา หากผู้บริหารมีความสามารถสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลการดำเนินงานทางการศึกษาจะไปในทิศทางที่มุ่งหวังไว้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2542 : 3) ให้ความหมายของผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในองค์กรธุรกิจ เรียกว่า ผู้จัดการ แต่ในองค์กรของรัฐ เรียกว่าผู้บริหาร

จึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่จะเป็นกลไกสำคัญที่เป็นตัวชี้วัดต่อทิศทางการดำเนินนโยบายทางการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ในสถานศึกษา

2.2 ความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งคนหนึ่งที่จะผลักดันการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นการบริหาร การจัดหลักสูตร โปรแกรมการเรียนการสอน ความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและมีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา และหากผู้บริหารสามารถปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าวแล้ว ย่อมทำให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541 : 79) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางไปสู่ความสำเร็จได้อย่างเป็นระบบชัดเจนและจริงจัง เพราะเพียงคำพ้องครูผู้สอนถึงจะมีความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากเพียงใด คงไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากขาดระบบการสนับสนุนที่ดีและเพียงพอ

สงข ประเสริฐพันธ์ (2543 : 17 - 19) กล่าวว่า ปัจจัยภายในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพโรงเรียน ได้แก่ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ที่จัดการเรียนการสอน และผู้นำสถานศึกษาทุกระดับมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างสำคัญ ตั้งแต่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน เพราะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสถานศึกษานั้น ทั้งในการสร้างสรรค์และทำลาย

วิภากรณ์ ภู่วัฒนกุล (2543 : 33) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากมีการเชื่อมโยงระหว่างความสนใจอย่างต่อเนื่องของนักเรียน และความประพฤตินักเรียน

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2540 : คำนำ) ระบุว่า คุณภาพและประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของครูย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆหลายประการ ประการหนึ่งคือ ผู้บริหารการศึกษา อันหมายถึงผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารหน่วยงานทางการศึกษา บุคคลเหล่านี้มีอิทธิพลทั้งในทางบวกและทางลบต่อการพัฒนาวิชาชีพครู

สรุป จากแนวคิดของบุคคลและองค์การได้กล่าวชัดเจนว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คุณภาพและประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของครูไปสู่ความสำเร็จได้อย่างเป็นระบบเพราะเพียงคำพ้องครูผู้สอนถึงจะมีความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากเพียงใด คงไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากขาดระบบการสนับสนุนที่ดีและเพียงพอ

3. แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

“การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” อาจจะเป็นที่คุ้นเคยของครูและผู้ที่อยู่ในวงการศึกษามาโดยทั่วไป แต่ถ้าหากจะถามถึงความหมายแล้ว จะพบว่า มีความหมายแตกต่างกันออกไปบ้างก็ว่าเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม บ้างก็ว่าเป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจของตน หรือให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันออกไปตามที่ผู้ให้ความหมายเห็นว่าสำคัญที่ควรเน้น ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมความหมายตามทัศนะของผู้รู้และนักการศึกษาต่างๆ ดังนี้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541 : 2) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง วิธีการที่สำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดลักษณะต่างๆ ที่ต้องการในยุคโลกาวิวัฒน์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนด้วยตนเอง ในเรื่องที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถของตนและได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

กรมสามัญศึกษา (2540 : 20) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดประสบการณ์โดยมีกระบวนการที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิดค้นสร้าง และสรุปข้อความรู้ด้วยตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้

ทิสนา แคมมณี (2542 : 14) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การให้ผู้เรียนเป็นจุดสนใจ (Center of attention) หรือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ กล่าวคือ บทบาทในการเรียนรู้ โดยดูจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยความกระตือรือร้น ตื่นตัวตั้งใจจดจ่อผูกพันกับสิ่งที่ทำ

กรมวิชาการ (2543 : 3) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การดำเนินการใดๆ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนมากที่สุด โดยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 39) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กิจกรรม การเรียน คำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัส และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยีที่มุ่งพัฒนา “คน” และ “ชีวิต” ให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

นวลจิตต์ เขวากีรติพงษ์ (2543 : 3) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองสูงสุดตามกำลังหรือศักยภาพของแต่ละคน

จากเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการเรียนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ คิดค้น สร้าง และสรุปข้อความรู้ด้วยตนเอง สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ประโยชน์ของผู้เรียนมากที่สุด และต้องเข้าใจว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ กิจกรรม การเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนด้วยตนเอง ในเรื่องที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถของตนและได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

3.2 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรต้องมีลักษณะที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สาระหลักสูตรของด้านวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทั้งด้านความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ในมาตรฐานที่ 27 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542ก : 15) ยังได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยมีกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

หลักการ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไปเป็นตามนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อเป็นเอกราชของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระเวลาและการจัดการเรียน

5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยในตนเองตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และการรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีประสิทธิภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดียึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรมประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม

โครงสร้างเพื่อจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาของผู้เรียนดังนี้

1.1 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

1.2 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

1.3 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

1.4 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียนเป็น 8

กลุ่มสาระ ดังนี้ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มเติมได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งแบ่งออกเป็นกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

ส่วนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 ข : 26)

1. ให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ โดยต้องจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจ โดยเหมาะสมกับวัยและศักยภาพของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและสถานที่ เป็นการเรียนรู้กันและกัน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และทุกส่วนของสังคม

2. ต้องถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การเรียนการสอนต้องมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นควรได้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย การเรียนรู้บูรณาการได้ทุกกลุ่มสาระวิชา

จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 พบว่าในการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงเรียนรู้ด้วยตนเองการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวความคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถือว่าเป็นความพยายามที่จะทำการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญ ซึ่งดำเนินจัดทำขึ้นด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมือง ฝ่ายข้าราชการ ครู อาจารย์ บุคคลที่เกี่ยวข้องตลอดจนประชาชน องค์กร และสถาบันต่างๆ ทั้งภายในและนอกประเทศ มีการระดมผู้รู้ นักปราชญ์ มาช่วยกันคิด ช่วยกันสร้างเป้าหมายของการศึกษาไทย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขหรือแก้ปัญหาทางการศึกษา และถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา อาจสรุปหลักการสำคัญได้ 7 ด้านดังนี้

1. ด้านความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรากฏตามนัย มาตรา 10 วรรค 1 คือ การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

2. ด้านมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ปรากฏตาม มาตรา 9(3) กำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา และ มาตรา 47 ให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอก

3. ด้านระบบบริหารและการสนับสนุนทางการศึกษา ปรากฏตาม มาตรา 9(2) การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาโดยยึดหลักดังนี้

3.1 มีเอกภาพด้านนโยบายและหลากหลายในการปฏิบัติ

3.2 มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้จัดการศึกษา

3.4 การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ

4. ด้านครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ปรากฏตาม มาตรา 9(4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา อย่างต่อเนื่อง

5. ด้านหลักสูตร ปรากฏตาม มาตรา 8(3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 24(1)

6. ด้านกระบวนการเรียนรู้

7. ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

จากหลักการสำคัญดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ

1. ด้านหลักสูตร กล่าวถึงการปฏิรูปหลักสูตรให้ต่อเนื่อง เชื่อมโยงมีความสมดุลในเนื้อหาสาระ ทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ และวิชาว่าด้วยความเป็นมนุษย์ และให้มีการบูรณาการเนื้อหาหลากหลายที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นสำคัญ จะต้องประเมินตามสภาพจริงโดยการใช้วิธีการประเมินผู้เรียนหลายๆ วิธี ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การเรียนและการร่วมกิจกรรม การใช้แฟ้มสะสมงาน การทดสอบ การสัมภาษณ์ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสแสดงผลการเรียนรู้ได้หลายแบบ

แนวคิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และทุกคนสามารถเรียนได้ ดังนั้นครูจึงต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
2. การเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก
3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน
4. การจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย
5. ความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน
6. การท้าทายให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้
7. การตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้
8. การสร้างบรรยากาศหรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง
9. การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้
10. การมีจุดมุ่งหมายของการสอน
11. ความเข้าใจของผู้เรียน
12. ภูมิหลังของผู้เรียน
13. การไม่ยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น
14. การเรียนการสอนที่ต้องเป็นพลวัต (Dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การสร้างบรรยากาศ รูปแบบเนื้อหาสาระ เทคนิค วิธีการ
15. การสอนในสิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียนมากเกินไป
16. การวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหารโรงเรียนถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งคนหนึ่งที่ผลึกคั่นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นการบริหาร การจัดหลักสูตร โปรแกรมการเรียนการสอน ความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและมีวิสัยทัศน์ทางการศึกษา และหากผู้บริหารสามารถปฏิบัติตามบทบาทดังกล่าวแล้ว ย่อมทำให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประสบความสำเร็จ ซึ่งได้นำแนวคิดของแต่ละท่านมาเสนอดังต่อไปนี้

อูษณีย์ โพธิสุข (2543 : 42) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารการศึกษาของทุกหน่วยงานทุกระดับถือว่าเป็นผู้กุมบังเหียนแห่งความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารจึงต้องเข้าใจถึงหัวใจของการเรียนรู้ของเด็ก โดยอาจมีแนวปฏิบัติดังนี้

1. วางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด
2. วางแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ให้สอดคล้องกับหลักนโยบายที่วางไว้ เช่น บทบาทใหม่ของสถานศึกษา บทบาทของครู วิธีดำเนินการ เป็นต้น
3. สร้างกลไกในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ครบวงจร ทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู แนวทางการจัดหลักสูตรใหม่ ระบบการวัดและประเมินผล การจัดสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชน
4. วางระบบมาตรฐานการจัดการศึกษา ทักษะพื้นฐานสำคัญที่เด็กต้องเรียนรู้ให้ได้ มาตรฐานในระดับที่เป็นที่ยอมรับของระบบการศึกษา
5. วางระบบการตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณภาพการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ทั้งสิ่งที่เป็นพื้นฐานสำคัญและสิ่งที่เป็นความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน ทั้งจากภายนอกและภายในสถานศึกษา

วัฒนาพร ระวังบุทช์ (2541 : 79 – 83) ได้ให้แนวคิดว่า ผู้บริหารโรงเรียน คือปัจจัยสำคัญที่จะนำแนวคิด การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไปสู่ความสำเร็จอย่างมีระบบชัดเจนและจริงจังเพราะเพียงลำพังครูผู้สอนถึงจะมีความรู้ความสามารถ และทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากน้อยเพียงใด ก็คงไม่สามารถความสำเร็จได้ หากขาดระบบการสนับสนุนที่ดีและเพียงพอ บทบาทของผู้บริหารในการดำเนินการของโรงเรียน ประกอบด้วย

1. การจัดทำแผนงาน โครงการเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน
 - 1.1 การกำหนดนโยบายของโรงเรียน โดยกำหนดให้จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นนโยบายและเป้าหมายสำคัญที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ บุคลากรทุกคนจะต้องรับทราบ ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติให้บังเกิดผล

1.2 การกำหนดความต้องการจำเป็นด้านต่างๆ การเตรียมการให้เกิดความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนควรจะได้มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียนทุกด้านไม่ว่าจะเป็นสภาพการจัดการเรียนการสอน ความรู้ความสามารถของครู รวมถึงสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอนทุกด้าน เพื่อกำหนดความต้องการจำเป็น (Need) ในการพัฒนาว่าโรงเรียนต้องดำเนินการเตรียมการด้านใดบ้าง เพื่อที่จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การจัดทำแผนงาน โครงการ เมื่อระบุความต้องการจำเป็นในการพัฒนาและทางเลือกในการดำเนินการที่เหมาะสมแล้ว จะเป็นการจัดทำแผนงานโครงการที่จะกระทำเพื่อสนับสนุนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ประสบความสำเร็จ โครงการอาจจะประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมหรือเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน

2. การพัฒนาบุคลากร คน คือ หัวใจของการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญเบื้องต้นของการพัฒนาทุกด้าน เพื่อให้แผนงานโครงการบรรลุจุดหมาย ขั้นตอนของการพัฒนาบุคลากรอาจประกอบด้วย

2.1 การปรับกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากแนวความคิดนี้เป็นสิ่งที่หลายคนเห็นด้วยว่ายากที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง บางคนมองว่าเป็นสิ่งยุ่งยาก ต้องใช้สื่อและเวลามากในการจัดกิจกรรม ก่อให้เกิดการปฏิเสธไม่ยอมรับ ไม่ยอมรับรู้และไม่นำมาใช้ การสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนจากแนวแบบเดิมที่มุ่งเน้นบอกเล่าเนื้อหา เน้นบทบาทครูมาสู่วิธีการใหม่ ซึ่งยอมรับกันว่าสามารถสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนได้ จึงเป็นความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการให้สำเร็จ เพื่อให้ครูเห็นความสำคัญของแนวคิดนี้ เกิดการยอมรับและเต็มใจที่จะปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจังบุคลากรที่ต้องได้รับการปรับกระบวนทัศน์ตามขั้นตอนนี้ประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอนและบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นดังกล่าว เพื่อให้มีการปฏิบัติและการสนับสนุนอย่างจริงจัง เทคนิควิธีการในการปรับกระบวนทัศน์อาจใช้การระดมพลังสมอง การประชุมชี้แจง การศึกษาดูงาน การประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น

2.2 การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเทคนิควิธีการ เมื่อครูผู้สอนเกิดความตระหนักและยอมรับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้วควรจัดให้มีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจแก่ครูผู้สอนในเรื่องที่ได้กำหนดเป็นความต้องการจำเป็นไว้ไม่ว่าจะเป็นเทคนิค ทักษะ และวิธีการจัดการเรียนการสอน การออกแบบกิจกรรมและวิธีการสอน การผลิตสื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอน การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับแนวคิดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดให้ความรู้ ความเข้าใจในหัวข้อต่างๆ ควรกระทำอย่างจริงจัง ใช้การฝึกปฏิบัติด้วย

วิธีการหลากหลาย ให้ครูได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ ความมั่นใจ ฝึกให้ครูได้ทำงานเป็นคณะ ร่วมกันออกแบบวิธีการสอน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตน และเพื่อน เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้าง รู้จักการยอมรับฟังผู้อื่น และสามารถนำเทคนิค วิธีการ และความรู้ด้านต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่หลากหลายได้

3. การเตรียมสิ่งสนับสนุน เป็นการเตรียมความพร้อมด้านการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ และเพื่อให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการสอนหลากหลาย น่าสนใจ สิ่งสนับสนุนในที่นี้ประกอบด้วย

3.1 การเตรียมแหล่งค้นคว้าสำหรับผู้เรียน ประกอบด้วย ห้องสมุด ศูนย์หนังสือ ศูนย์วิทยุ บริการห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดหมวดวิชา เป็นต้น ซึ่งควรเป็นสถานที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งค้นคว้าที่เป็นระบบ สะดวก ง่ายต่อการค้นคว้า การเลือกใช้ทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารและไม่เป็นเอกสาร เป็นสถานที่สะอาด สงบ มีสื่อหลากหลาย นำเข้าไปใช้บริการ

3.2 การเตรียมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จะเน้นให้ผู้เรียนได้คิด ทำ และแสดงออก ครูจึงมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยสื่อและวัสดุ อุปกรณ์ที่หลากหลาย น่าสนใจ โรงเรียนจึงควรสนับสนุนสิ่งเหล่านี้ให้พร้อมให้ครูสามารถเลือกใช้ เตรียมหรือจัดทำเพิ่มเติมได้อย่างสะดวกและให้ผู้เรียนได้ใช้คิดค้นปฏิบัติด้วยตนเอง

4. การบริหารและบริการหลักสูตรเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การบริหารและบริการหลักสูตรให้เอื้อและสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ และฝึกปฏิบัติทักษะต่างๆ ด้วยตนเอง โรงเรียนสามารถดำเนินการบริหารและบริการหลักสูตรในลักษณะต่อไปนี้

4.1 การจัดให้มีรายวิชาเลือกตาม โครงสร้างหลักสูตรที่หลากหลาย เพื่อสนองความถนัด ความสามารถ และความสนใจที่แตกต่างกันไปของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกสิ่งที่จะเรียนด้วยตนเอง โดยเน้นรายวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะด้านต่างๆ ที่สำคัญ จำเป็นครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะการแก้ปัญหา หรือทักษะการสื่อสาร

4.2 การจัดกิจกรรมให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน การจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมตามระเบียบ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมแก้ปัญหา กิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมอิสระของผู้เรียน รวมถึงกิจกรรมนอกเวลาเรียน เช่น กิจกรรมตามวาระสำคัญ กีฬา เป็นต้น ควรให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการดำเนินการ ตั้งแต่วางแผนเลือกวิธีดำเนินการ

ดำเนินการวัดและประเมินผลโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง มีบทบาทสำคัญในการแสดงออกอันจะเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี

4.3 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการศึกษาค้นคว้า ใฝ่รู้ใฝ่เรียน โรงเรียนควรมุ่งเน้นการจัดบรรยากาศภายในโรงเรียนให้มีความเป็นวิชาการบวกกับความเป็นระเบียบ สวยงาม ทำทนายให้ผู้เรียนค้นหา แสวงหาความรู้ เช่น จัดอุทยานการศึกษา จัดสวนในวรรณคดี จัดป้ายนิเทศ เป็นต้น ซึ่งช่วยให้ได้ทั้งความสวยงามและความรู้ในเวลาเดียวกัน รวมทั้งจัดการแสดงความสามารถของผู้เรียนในโอกาสต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกในทักษะต่างๆ

4.4 การจัดบริการแนะแนวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับผู้เรียน โรงเรียนควรดำเนินการให้มีการแนะแนวที่มีประสิทธิผลเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้บริการอย่างทั่วถึง ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและสามารถช่วยแก้ปัญหาของผู้เรียนได้อย่างทันเหตุการณ์ โดยจัดให้ครูที่มีประสบการณ์ด้านการแนะแนวประจำที่ห้องแนะแนวอย่างพอเพียง จัดห้องแนะแนวให้มีบรรยากาศเสมือนบ้าน มีศูนย์สารสนเทศการศึกษา อาชีพ และการปรับตัวที่มีข้อมูลทันสมัย ทันเหตุการณ์ จัดฝึกให้ครูทุกคนมีความรู้เกี่ยวกับการแนะแนว จิตวิทยาการเรียนการสอนและการให้คำปรึกษาสามารถให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาต่างๆ มีการติดตามผลผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ใช้การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในบทเรียนทุกวิชา และเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการของผู้เรียน

5. การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์เป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งที่จะช่วยให้บุคลากรทุกฝ่ายของโรงเรียนรวมทั้งผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ว่าเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ทำ แสดงออก และแก้ปัญหาการเรียนการสอนจะเน้นกระบวนการควบคู่ไปกับเนื้อหาข้อความรู้ ซึ่งจะเป็นแนวทางที่ต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิม โรงเรียนจะต้องชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายเข้าใจ สนับสนุนและช่วยเหลือรวมทั้งร่วมมือในการดำเนินการเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนช่วยเหลือด้านวัสดุ อุปกรณ์ หรือเปิดโอกาสให้ใช้สถานที่สถานประกอบการเป็นแหล่งศึกษาดูงานหรือทำกิจกรรมตามความเหมาะสมด้วย

6. การดำเนินการจัดการเรียนการสอน เมื่อเตรียมการด้านต่างๆ พร้อมแล้ว ครูผู้สอนก็จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามที่วางแผนไว้ เพื่อให้แนวคิดเกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ โรงเรียนควรดำเนินการดังนี้

6.1 จัดตั้งกรรมการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปในเป้าหมาย ทิศทางเดียวกัน มีผู้รับผิดชอบ ดูแลอำนวยความสะดวกให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ โรงเรียนควรจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลรับผิดชอบ โดยกำหนดให้มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

6.1.1 ดูแลให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการพูดคุย รับฟังปัญหาอุปสรรค ให้คำแนะนำ ร่วมแก้ไข

6.1.2 อำนวยความสะดวกด้านต่างๆ แก่ครูผู้สอน ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรสิ่งสนับสนุนด้านต่างๆ การอำนวยความสะดวก เรื่องห้องเรียน วัสดุ อุปกรณ์ ตารางเรียน เป็นต้น

6.1.3 นิเทศ กำกับ ติดตาม เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์

6.1.4 ให้แรงเสริม ขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้สอน ยกย่องเชิดชูผู้ที่ประสบความสำเร็จและให้กำลังใจคนอื่นๆ ให้เกิดความมานะ อดทนในการสอนซึ่งจะต้องใช้เวลา และความพยายามอย่างมาก

6.1.5 ประเมินผลการดำเนินงาน

6.2 สนับสนุนให้ครูผู้สอนทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นคณะ เพื่อให้ครูผู้สอนรู้สึกว่าการตนเองไม่ได้โดดเดี่ยวหรือทำงานตามลำพัง แต่เพื่อคอยปรึกษาหารือและช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยขั้นตอนการทำงานกลุ่ม ดังนี้

6.2.1 การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน เพื่อระดมความคิดในงานที่มีเป้าหมายร่วมกัน นำแผนมาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น พิจารณาความเป็นไปได้ ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น วิเคราะห์ความน่าสนใจและการเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและร่วมมือปรับปรุงแก้ไขแผนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6.2.2 การดำเนินการจัดกิจกรรมพร้อมๆ กัน เพื่อให้ครูรู้สึกว่ามีเพื่อนร่วมคิดร่วมทำจริง มีที่ปรึกษาช่วยแก้ไข ปรับปรุงเมื่อพบปัญหาอุปสรรค

6.2.3 การนำผลการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น

6.2.4 การสรุปเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรดำเนินการ หลังจากวิเคราะห์หาข้อสรุปของการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งแล้ว ควรได้มีการร่วมมือกันคิด และเขียนแนวทางการจัดกิจกรรมที่ควรดำเนินการในครั้งต่อไป

7. การจัดระบบนิเทศภายใน กำกับติดตาม เป็นขั้นตอนซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาการเรียนการสอนตามหัวข้อ 6.1 ซึ่งจะต้องดำเนินการหลังจากได้วางแผน

นิเทศ กำกับติดตาม การดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอนที่วางแผนหรือไม่เพียงใดประสบความสำเร็จหรือปัญหาอุปสรรคใดเกิดขึ้น และได้มีการแก้ไขปรับปรุงในครั้งต่อมาหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งเข้าไปให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน เหมาะสมยิ่งขึ้น

8. การประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาการเรียนการสอนที่จะประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ซึ่งสามารถพิจารณาจากผลการดำเนินการที่กำหนดเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนในด้านต่างๆ

9. การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ เพื่อหาข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนในการดำเนินการทั้งในส่วนของการเตรียมการด้านต่าง ๆ และการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ตรงประเด็น ให้การดำเนินการครั้งต่อไปประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

มีนักวิชาการและนักวิจัยได้กล่าวไว้เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีหลักการที่เกี่ยวข้องและใกล้เคียงไว้หลายท่านดังนี้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541 : 80 - 83) ได้เสนอไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงจะต้องส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องจัดแผนงานโครงการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การพัฒนาครู และบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ จัดเตรียมสิ่งสนับสนุน บริหารและบริการหลักสูตรให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ดำเนินการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับชุมชน และการจัดการเรียนการสอน จัดระบบการนิเทศภายใน เพื่อช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจแก่ครู จากนั้นก็ประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อดูความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค แล้วนำมาปรับปรุงและพัฒนา

ธวัช แก้วมณีชัย (2542 : 48) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ 9 ด้าน ดังนี้

1. วางแผนสนับสนุน
2. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนการสอน
3. ส่งเสริมการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้
4. สร้างวินัยให้นักเรียน
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม
6. ส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
7. ประเมินผลความก้าวหน้า
8. ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับชุมชน

9. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอนมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ

และอีกหนึ่งคนที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ อรทัย มูลคำ (2542 : 53) ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจหลักของการจัดการเรียนการสอน
2. ให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน
4. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์
5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล
6. สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน

สมนึก อ่อนจิระ (2545 : 22-23) กล่าวว่าบทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้เป็นที่ไปตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มี 8 บทบาท ดังนี้ บทบาทการวางแผนและการจัดองค์การ บทบาทการติดตามข้อมูล บทบาทเป็นผู้นำ บทบาทการให้ข่าวสารข้อมูล บทบาทในการแก้ปัญหา บทบาทขจัดความขัดแย้งหรือต่อรองบทบาทการนิเทศ และบทบาทการควบคุม

ประเสริฐ ครอบแก้ว (2545 : 11) กล่าวว่า บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ บางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใน 7 ด้าน คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาหลักสูตร การสร้างความร่วมมือกับชุมชน การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร

กระทรวงศึกษาธิการ (2542ก : 27) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาจัดทำหลักสูตร ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมกันจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้มีการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับการจัดการเรียนการสอน ประเมินผลการเรียนการสอน และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านข้างต้นทั้งส่วนที่แตกต่างกันและสอดคล้องกัน ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์บางส่วนแล้วจึงสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อศึกษาค้นคว้าเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการวางแผนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. ด้านการนิเทศภายใน กำกับ ติดตามการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กระทรวงศึกษาธิการ (2542ก : 27) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาจัดทำหลักสูตร ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมกันจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้มีการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับการจัดการเรียนการสอน ประเมินผลการเรียนการสอน และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 78 - 79) ได้เสนอบทบาทของผู้บริหารในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญนอกจากผู้บริหารโรงเรียน ครู แล้วยังมีผู้มีส่วนสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จด้วยกันหลายฝ่าย กิจกรรมต่างๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนรู้จะต้องมีบทบาทร่วมกัน ได้แก่

1. การสำรวจความต้องการ คือ สำรวจความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ ฯลฯ เพื่อสร้าง/กระตุ้นความสนใจ สำรวจความสนใจ
2. การกำหนดมาตรฐาน คือ การกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัด ความสนใจ และเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ
3. การวางแผนการเรียนรู้ คือ การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
4. กิจกรรมการเรียนรู้ คือ วิธีการปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ความรู้จากการคิด วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติจริง
5. การประเมินผล คือ การประเมินประสพการณ์ด้านต่างๆ ของการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นผลที่เกิดขึ้น โดยเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. การสรุปผลการเรียนรู้ คือ การนำผลการประเมินมาใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่องจากการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอน

4.1 บทบาทด้านการวางแผนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การวางแผน ถือเป็นบทบาทสำคัญของผู้บริหารเป็นอันดับแรกซึ่งมีบุคคลต่างๆ ได้ให้ความหมายไว้เป็นจำนวนมาก เช่น คูทและดอนเนล (Koonth & Donnell, 1968 : 73 - 74) ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผนคือการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร และใครเป็นผู้ทำ เป็นสะพานเชื่อมช่องว่างระหว่างปัจจุบันและอนาคต วอลท์แมน (Waltman, 1981 : 271 - 288) ให้ความหมายไว้ว่า การวางแผน คือ ความพยายามขององค์กรในการกำหนดการจัดลำดับความหมายของเป้าหมาย การคาดคะเนถึงเงื่อนไขและทรัพยากรต่างๆ การพิจารณาทางเลือกเพื่อใช้ทรัพยากร และการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ส่วน คนเซวิช (Knezevich, 1984 : 28 - 29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเตรียมการอย่างมีจุดมุ่งหมายในการไปสู่จุดหมายปลายทางของการตัดสินใจที่จะเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานต่อไป

การวางแผนที่เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกเป็นการกำหนดทางเลือกในการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการวางแผนไม่ใช่การตัดสินใจในอนาคต แต่เป็นการตัดสินใจในปัจจุบันที่มีผลต่ออนาคตการวางแผนถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการบริหารที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณากำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และกิจกรรมพิจารณาเลือกผู้ปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมพิจารณาอนุมัติในข้อเสนอแนะหรือทางเลือกต่างๆ ดังเช่น ชีรวัดน์ นิเจนตร (2542 : 200) ได้กำหนดภารกิจเกี่ยวกับการวางแผนจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อบกพร่องหรือปัญหาการจัดการศึกษาการออกแบบและจัดการวิธีการหรือแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การดำเนินวัตถุประสงค์นโยบายเป้าหมายการกำหนดเทคนิคและวิธีการต่างๆ การประมาณการความต้องการทรัพยากรการจัดทำแผนงาน โครงการและการประเมินผลการปฏิบัติงาน คือ การกำหนดแนวทางแก้ปัญหาที่เลือกไปจัดทำแผน การนำแผนที่จัดทำไปปฏิบัติ แล้วประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของแผนต่อไป

เดิมทีนั้น ผู้บริหารโรงเรียนได้ชื่อว่าเป็นผู้ผูกขาดในการวางแผน เป็นผู้กำหนดนโยบายเพียงลำพัง แล้วสั่งการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามแผน หรืออย่างดีขึ้นหน่อยผู้บริหารก็อาจแต่งตั้งบุคคลที่ตนเชื่อมั่น หรือวางใจเป็นผู้ดำเนินการ (อุทัย บุญประเสริฐ, 2540 : 26 - 28) ซึ่งจุดอ่อนในการวางแผนลักษณะนี้ค่อนข้างมีมาก การสนองนโยบายของผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดจากความเกรงกลัวในอำนาจ ฉะนั้นการปฏิบัติตามแผนจึงเป็นไปอย่างไม่เต็มใจ จำใจทนทำเกิดภาวะหลบเลี่ยงงาน งานจึงไม่ต่อเนื่องและไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนการวางแผนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) เข้ามีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ผู้แทน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบุคคลเหล่านี้เข้ามาบริหารโรงเรียนในฐานะคณะกรรมการโรงเรียน โดยจะเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดนโยบาย และกำหนดวิธีดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความสำนึกในความเป็นเจ้าของการปฏิบัติที่จะเป็นไปด้วยความสมัครใจ เต็มใจ และความรับผิดชอบ ส่วนวัฒนาพร ระวังบุทช์ (2541 : 79) ได้เสนอแนวทางการวางแผน และกำหนดวิธีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้เป็นนโยบายละเป้าหมายที่สำคัญของโรงเรียนที่บุคลากรทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือดำเนินการให้ประสบความสำเร็จ นั่นคือ ทุกคนจะต้องรับทราบร่วมมือยึดถือเป็นแนวปฏิบัติและสนับสนุนการปฏิบัติให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง

จึงสรุปได้ว่า บทบาทด้านการวางแผนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการแสดงออกของผู้บริหารในการปฏิบัติร่วมกับครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนงาน การกำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ มาตรการ รายละเอียด และจัดทำแผนงาน โครงการ และกำหนดวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน บรรยากาศและสภาพแวดล้อมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 บทบาทด้านการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรต้องมีลักษณะที่หลากหลาย เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สาระหลักสูตรของด้านวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้สมดุลทั้งด้านความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยการพัฒนาการเรียนการสอน เป็นบทบาทหน้าที่อย่างหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้มีหน้าที่หลักในการพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ของโรงเรียน และเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของโรงเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน เป็นการกำหนดทุกอย่างที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อเป็นเอกราชของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระเวลาและการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลเรียนรู้และประสบการณ์

การพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพจึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยในตนเองตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และการรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีประสิทธิภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดียึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรมประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม

จากหลักการสำคัญดังกล่าว มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ

1. ด้านหลักสูตร กล่าวถึงการปฏิรูปหลักสูตรให้ต่อเนื่อง เชื่อมโยงมีความสมดุลในเนื้อหาสาระ ทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ และวิชาว่าด้วยความเป็นมนุษย์ และให้มีการบูรณาการเนื้อหาหลากหลายที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต
2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ และเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นสำคัญ จะต้องประเมินตามสภาพจริงโดยการใช้วิธีการประเมินผู้เรียนหลายๆ วิธี ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การเรียนและการร่วมกิจกรรม การใช้แฟ้มสะสมงาน การทดสอบ การสัมภาษณ์ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสแสดงผลการเรียนรู้ได้หลายแบบ

การจัดการเรียนรู้ ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นการพัฒนาการเรียนการสอนผู้บริหาร โรงเรียนจึงต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
2. การเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก
3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน
4. การจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย
5. ความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน
6. การท้าทายให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้
7. การตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้
8. การสร้างบรรยากาศหรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง
9. การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้
10. การมีจุดมุ่งหมายของการสอน
11. ความเข้าใจของผู้เรียน
12. ภูมิหลังของผู้เรียน
13. การไม่ยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น
14. การเรียนการสอนที่ต้องเป็นพลวัต (dynamic) กล่าวคือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การสร้างบรรยากาศ รูปแบบเนื้อหาสาระ เทคนิค วิธีการ
15. การสอนในสิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียนมากจนเกินไป
16. การวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

จึงสรุปได้ว่า บทบาทด้านการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการแสดงออกของผู้บริหารในการปฏิบัติร่วมกับครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนการสอน การปรับปรุง ผลิต จัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์

ที่ดี ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการเรียนการสอนและเพียงพอ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ สร้างความรู้ความเข้าใจโดยวิธีการต่างๆ เช่น แนะนำ ประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงานและให้ศึกษาต่อ เป็นต้น เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีประสิทธิภาพ

4.3 บทบาทด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดบริการทางการศึกษาโดยใช้กระบวนการบริหารและทรัพยากรในการบริหาร เช่น บุคลากร นักเรียน หลักสูตร การสอน สื่อการสอน เป็นต้น เพื่อที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด

1. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2 ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้เรียนรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่างๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ กิจกรรม ทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

1.3 จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนในกลุ่มสาระต่างๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน หรือแบบอื่นๆ ตามความเหมาะสม

1.4 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครู เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อตามความเหมาะสม

2. การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน มีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

2.1 การกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลของสถานศึกษา

2.2 ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรการการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.3 ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการปฏิบัติ และผลงาน

- 2.4 จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถาบันอื่น สถานประกอบการ และอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษากำหนด
- 2.5 พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน
3. การวิจัยที่พัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้
 - 3.1 ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยการบริหาร การจัดการและการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการในภาพรวมของสถานศึกษา
 - 3.2 ส่งเสริมให้ครู ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มสาระการเรียนรู้
 - 3.3 ประสานความร่วมมือในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย หรือพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และวิชาการสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์หน่วยงานและสถาบันอื่น
4. การพัฒนา นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้
 - 4.1 ศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนการสอน และบริหารงานวิชาการ
 - 4.2 ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน
 - 4.3 จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานด้านวิชาการ
 - 4.4 ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดการ พัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงานและสถาบันอื่น
 - 4.5 การประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
5. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้
 - 5.1 สำรวจแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งในสถานศึกษา ทั้งในสถานศึกษาชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง
 - 5.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถานอื่น ที่สถานศึกษาในบริเวณใกล้เคียง
 - 5.3 จัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ร่วมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งความรู้ที่ใช้ร่วมกัน

5.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้ครู ใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. การนิเทศการศึกษา มีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

6.1 จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา

6.2 ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับสถานศึกษา

6.3 ประเมินการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา

6.4 ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบ ขบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา

6.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

7. การแนะแนวการศึกษา มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

7.1 จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการ และวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน

7.2 ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือกับครูทุกคนในสถานศึกษา

7.3 ติดตามและประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาในสถานศึกษา

7.4 ประสานความร่วมมือ แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนวการศึกษา กับสถาบัน หรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

8. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

8.1 จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในเขตพื้นที่การศึกษา

8.2 กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา และตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

8.3 วางแผนคุณภาพการศึกษาตามระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา

8.4 ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

8.5 ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานอื่นในการปรับปรุง และพัฒนาระบบป้องกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการป้องกันคุณภาพการศึกษา

8.6 ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และระบบการป้องกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

8.7 ประสานงานกับงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษาในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

9. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

9.1 การศึกษา สำรวจความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน

9.2 จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิดและเทคนิค ทักษะทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น

9.3 การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา และที่จัดโดยบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กร หน่วยงาน และสถานอื่น ที่จัดการศึกษา

9.4 ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน ท้องถิ่น

10. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการสถานศึกษาและองค์กรอื่นมีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

10.1 ประสานความร่วมมือช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

10.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

11. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นในการศึกษา มีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

11.1 สสำรวจการศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

11.2 ส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาด้านวิชาการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

11.3 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

จึงสรุปได้ว่า บทบาทด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการแสดงออกของผู้บริหารในการปฏิบัติร่วมกับครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมได้มีการแสวงหาความรู้ พัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติตอบสนองต่อการเรียนการสอนปรับปรุงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนการสอน การปรับปรุง ผลิต จัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่ดีการปรับเปลี่ยนทัศนคติครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างความรู้ความเข้าใจโดยวิธีการต่างๆ เช่น แนะนำ ประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงานและให้ศึกษาต่อ เป็นต้น เพื่อให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีประสิทธิภาพ

4.4 บทบาทด้านการนิเทศภายใน กำกับติดตามการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เพื่อให้การดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นรูปแบบและทิศทางเดียวกันเพื่อแนะแนวทางแก่ครูผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกันในการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาจึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามระบบการศึกษา ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมของสังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ตลอดจนระบบ เช่น หลักสูตรการจัดและดำเนินการสอน ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษา จำเป็นต้องได้รับความรู้เพิ่มเติม และพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง และก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นอยู่

สิ่งหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาครูอาจารย์ในด้านวิชาการ และช่วยให้งานวิชาการก้าวหน้ามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็คือ การนิเทศการศึกษา ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์จากกรมนี้ ไม่สามารถจะทำได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการขยายตัวในด้านจำนวนสถานศึกษา ขนาดของสถานศึกษา ตลอดจนสาขาวิชาในสถานศึกษานั้น ทำให้ครูอาจารย์ในสถานศึกษาเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าเดิมมากมาย การนิเทศการศึกษาจากภายนอกหรือจากศึกษานิเทศก์ จึงไม่เพียงพอเพราะการมีศึกษานิเทศก์น้อย กับความรู้ของศึกษานิเทศก์ก็ไม่สามารถครอบคลุมไปทุกสาขาวิชาเมื่อเปรียบเทียบกับครูอาจารย์ของสถานศึกษา และจำนวนครูอาจารย์และนักเรียนนักศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหานี้ จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศภายในสถานศึกษา

การนิเทศการศึกษาสถานศึกษาเป็นกระบวนการหรือวิธีการ หรือกิจกรรมที่บุคลากรภายในสถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น สำหรับการนิเทศภายในโรงเรียน มีนักการศึกษาต่างๆ ได้กล่าวไว้ดังนี้

การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศ ซึ่งอาจได้แก่ ศึกษานิเทศก์อำเภอ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูวิชาการ และครู กับผู้รับการนิเทศ ซึ่งอาจได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ และครูสอนระดับปฐมวัย โดยการใช้เหตุผลและปัญญาในการแก้ไขปรับปรุง เสนอแนะ และพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนในระดับปฐมวัย

ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ 2542 : 120)

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542 : 120) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศและรับการนิเทศ โดยการใช้เหตุผลและปัญญาในการพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การสอน ตลอดจนแนวทางปรับปรุงการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะปฏิบัติงานได้ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

สำหรับการนิเทศศึกษาระดับปฐมวัยนั้นมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องทำการนิเทศ เพราะการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นแตกต่างกับชั้นประถมศึกษา กล่าวคือ เป็นการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการที่มุ่งเตรียมความพร้อมให้เด็กทั้งร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้นครูผู้สอนยังไม่ค่อยมีเวลาที่จะศึกษาค้นคว้า และขาดแหล่งความรู้ในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ให้ได้ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นไปในรูปแบบและทิศทางเดียวกัน และมุ่งที่จะนิเทศการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอนให้มีความเข้าใจตรงกันในเรื่องของจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนให้สามารถใช้คู่มือครู แผนการสอน วัสดุประสงค์ การเรียนการสอน ได้ถูกต้องเหมาะสมมีประโยชน์สูงสุด และเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู ประการสุดท้ายคือ เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของครู เพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ตามความเหมาะสม

ในปัจจุบัน การนิเทศศึกษามีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอน ด้วยเหตุผล (เยาวยา เดชะคุปต์. 2542 : 121) ดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่างๆ กัน
2. การนิเทศศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงาม แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ
3. การนิเทศศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครู ในการเตรียมการสอน
4. การนิเทศศึกษามีความจำเป็น ต่อการทำให้ครูเป็นบุคลากรที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

การจัดการศึกษาควรมีลักษณะที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความต้องการ การจัดขอบข่ายงานนิเทศในสถานศึกษาปฐมวัย จึงควรมุ่งเน้น มีมุมมองที่สอดคล้องและครอบคลุมกับ

รายละเอียดต่างๆ ของการจัดการศึกษาในระดับนี้ ซึ่งมีนักการศึกษาและหน่วยงานทางราชการได้กำหนดของข่ายการนิเทศในสถานศึกษาปฐมวัย ไว้ดังนี้

แฮร์ริส (Harris) (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546 : 225) ได้ให้ความเห็น ขอบข่ายของงานนิเทศการศึกษา แบ่งออกได้ 10 งาน คือ

1. งานนิเทศเกี่ยวกับหลักสูตร
2. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
3. การนิเทศเกี่ยวกับการเลือกสรรบุคลากร
4. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
5. การนิเทศเกี่ยวกับการจัดทำวัสดุอุปกรณ์
6. การจัดอบรมบุคลากรประจำการ
7. การปฐมนิเทศ
8. งานนิเทศการบริการพิเศษ
9. งานนิเทศเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน
10. งานประเมินผล

เยวพา เดชะคุปต์ (2542 : 127 - 128) ได้ให้ความเห็น ขอบข่ายของงานนิเทศการศึกษา แบ่งออกได้ 4 ลักษณะ คือ

1. การนิเทศเพื่อการแก้ไข (Corrective supervision) เป็นการนิเทศช่วยเหลือ แก้ไขข้อบกพร่องผิดพลาดในการสอน หรือการปฏิบัติงานของวิชาการ เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดียิ่งขึ้น ถ้าสิ่งบกพร่องทำให้เกิดผลเสียหาย ให้หาทางบอกกล่าวให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ แล้วช่วยหาคำปรึกษาและแก้ไขในเรื่องที่สำคัญและจำเป็น

2. การนิเทศเพื่อป้องกัน (Preventive supervision) เป็นการนิเทศเพื่อป้องกันมิให้เกิดอุปสรรคในการทำงาน ผู้นิเทศการศึกษาจะต้องใช้ประสบการณ์โดยรอบคอบ คาดคะเนว่ามีปัญหาและความยุ่งยากทางวิชาการที่รอคอยอยู่เบื้องหน้าว่ามีอะไรบ้าง แล้วร่วมกับครูวางแผนที่จะป้องกันจากสภาวะแวดล้อม จำเป็นที่จะต้องศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดและวางแผนการแก้ปัญหาให้ดีที่สุด นอกจากนั้นศึกษานิเทศก์ยังต้องช่วยกระตุ้นครูให้มีกำลังใจปฏิบัติงาน และกล้าหาญที่จะเผชิญกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ อย่างฉลาดด้วย

3. การนิเทศเพื่อก่อให้เกิด (Constructive supervision) เป็นการนิเทศการศึกษาที่เพิ่งถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในกาลข้างหน้า มากกว่าเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต เป็นการนิเทศด้วยการแนะนำให้ครูรู้จักวิธีการสอนใหม่ๆ แปลกๆ ให้ทดลองใช้แล้ววิเคราะห์ว่าวิชาใดดีไม่ดียังไร พยายามส่งเสริม

ให้ครูมีความรู้สึกสบายใจและเต็มใจที่จะทำงาน และแนวทางส่งเสริมให้ครูเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพด้วยการหาวิธีดำเนินงานที่ทันสมัยอยู่เสมอ

4. การนิเทศเพื่อการสร้างสรรค์ (Creative supervision) เป็นการนิเทศที่พยายามดึงเอาความสามารถพิเศษของครูให้ปรากฏ และให้ครูนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงาน การนิเทศจะมุ่งพุ่งเป้าที่พลังความรู้ พลังกาย และพลังใจของครู ให้ช่วยกันคิดสร้างสรรค์ความก้าวหน้าแก่การทำงาน ให้ครูได้มีโอกาสสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง และวิจัยวิธีการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยตนเอง เมื่อคิดได้ก็ให้ทดลองปฏิบัติ และร่วมกันประเมินความเหมาะสม และหาทางใช้ประโยชน์ต่อไป

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า บทบาทด้านการนิเทศภายใน กำกับ ติดตามผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการแสดงออกของผู้บริหารในการปฏิบัติร่วมกับครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องการแนะนำให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก สอดส่องดูแลให้กำลังใจแก่ครูเกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม สื่อวัสดุอุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนบทบาทของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการกำกับติดตามการปฏิบัติงานการเรียนการสอนซึ่งจะเป็นการชี้แนะ รับทราบสภาพปัญหา การให้กำลังใจเพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นยังผลสู่ผู้เรียนซึ่งผู้บริหารโรงเรียนควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมด้านการนิเทศอย่างจริงจังและต่อเนื่องสม่ำเสมอ และนำผลที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากที่สุด

4.5 บทบาทด้านการประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องมีวัตถุประสงค์ของการประเมินให้ชัดเจน เช่น อาจประเมินเพื่อนำข้อมูลมาประกอบวินิจฉัยสั่งการ หรือเพื่อสะท้อนกลับไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนส่วนการประเมินจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้บริหาร โรงเรียนก็ประเมินจากสภาพที่แท้จริงของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งวัฒนาพร ระวังบุทกซ์ (2541 : 64 - 65)

สุมนทนา พรหมบุญ (2542 : 38) ได้เสนอวิธีการประเมินผลโดยกระบวนการ 5 ประการ ดังนี้

1. การประเมินผลทดสอบความรู้พื้นฐาน หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงานของเด็ก
3. การประเมินจากการติดตามกระบวนการทำงานของเด็ก
4. การประเมินจากการพัฒนาลักษณะนิสัยของเด็ก
5. การประเมินจากข้อสอบมาตรฐาน

อุษณีย์ โพธิสุข (2543 : 40 - 41) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดและประเมินผลในระบบการศึกษาที่ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

1. การสะท้อนศักยภาพและตัวตนที่แท้จริงของเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนจุดเด่น จุดด้อย ของเด็ก
2. พัฒนาการที่ต่อเนื่องของผู้เรียน
3. การวัดและประเมินผลที่มีขั้นตอน และมีระบบ
4. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน
5. กระบวนการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย
6. กระบวนการวัดและประเมินผลที่มีข้อมูลจากผลงาน ผลการเรียนรู้ พัฒนาการทางการเรียนรู้ พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้เรียน

วิธีการวัดและการประเมินที่ยอมรับกันว่า สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) เพราะเป็นวิธีการที่สามารถค้นหาความสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจผลการเรียนของผู้เรียนได้เป็นอย่างดีด้วย

การประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพเมื่อประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนในสภาพที่เป็นจริง วิธีการที่ใช้ประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง แบบทดสอบวัดความสามารถจริง การรายงานตนเอง และแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลการศึกษาหลายท่านได้ให้คำอธิบายความหมายของการประเมินผลพัฒนาการไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2546 : 124) กล่าวว่า การวัดผลและการเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องทำการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมประสบการณ์จากเด็ก เพื่อติดตามการปฏิบัติงานว่าได้ผลแค่ไหนเพียงไร หรือจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

นภเนตร ธรรมบวร (2548 : 13) ให้ความหมายของการประเมินพัฒนาการเด็กว่า หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของครูที่มีต่อพัฒนาการ การเรียนรู้ ความสนใจ และความต้องการของเด็กแต่ละคน ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นมากในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลพัฒนาการที่ดีควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนของครู ความสนใจ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

นันทิยา น้อยจันทร์ (2548 : 13) ได้กล่าวถึงการประเมินตามสภาพที่แท้จริงว่าเป็น กระบวนการสังเกต จดบันทึกหรือตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานของนักเรียน ซึ่งนักเรียนได้

กระทำ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนสำหรับนักเรียนเป็นรายบุคคล ลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพที่แท้จริง มีดังต่อไปนี้

1. เป็นการประเมินที่เกิดขึ้นพร้อมกับการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของเด็ก
2. เป็นการประเมินที่ยึดพฤติกรรมที่แสดงออกมาจริงเป็นสำคัญ
3. ให้ความสำคัญในการพัฒนาจุดเด่นของเด็ก
4. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์ในชีวิตจริง เอื้อต่อการเชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริง
5. มีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติในทุกบริบท ทั้งที่โรงเรียน บ้าน ชุมชนอย่างต่อเนื่อง
6. เน้นคุณภาพของผลงานซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการความรู้ความสามารถหลายด้านของเด็ก
7. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการเรียนรู้ของเด็ก

สิริมา ภิญโญนนนพงษ์ (2546 : 7) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลทางการศึกษาเป็นกระบวนการศึกษาที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานกระบวนการหนึ่ง ต้องควบคู่กระทำต่อเนื่องกันไปตลอดเวลาที่มีการเรียนการสอน ดังนั้นแนวคิดในการจัดกระบวนการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องทำให้รัดกุม ให้ครอบคลุมองค์ประกอบพื้นฐานและมีการจัดลำดับขั้นตอนที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน และเมื่อไรที่มีการสอนก็ควรต้องมีการประเมินผลตามมาเสมอ ดังนั้นแนวคิดการวัดและประเมินตัวนักเรียน โดยเฉพาะในระดับปฐมวัยจึงต้องกำหนดให้รัดกุมมีแนวคิดลักษณะ ดังนี้

1. ต้องตรงกับจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ตั้งไว้
2. ต้องสามารถชี้ถึงว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ หรือวิธีการจัดประสบการณ์เรียนรู้นั้น ได้ผลหรือไม่
3. ต้องสามารถชี้แนะได้ว่าควรจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เด็กอย่างไร
4. ต้องสามารถชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการเรียนรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของเด็กเปลี่ยนแปลงไปจริงหรือไม่ อย่างไร ปรับปรุงหรือเพื่อการเรียนรู้ได้เพียงใด และอย่างไร

หลักการวัดผลประเมินผลการศึกษา การวัดผลและประเมินผลการศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และได้ผลตามจุดมุ่งหมายต้องเป็นไปตามหลักการในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ (นันทิยา น้อยจันทร์. 2548 : 6 - 7)

1. วัดให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ในการวัดแต่ละครั้งถ้าผลของการวัดไม่ตรงกับคุณลักษณะที่เราต้องการจะวัดแล้ว ผลของการวัดจะไม่มี ความหมายและก่อให้เกิดความผิดพลาดในการนำไปใช้ต่อการวัดผลที่มุ่งหมายทางการศึกษาต่างกัน

2. ใช้เครื่องมือดีมีคุณภาพ ผลของการวัดจะเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือใช้วัด ถ้าหากเครื่องมือที่ใช้วัดมีคุณภาพไม่ดี แล้วการวัดนั้นก็ให้ผลที่ไม่มีคุณค่าใดๆ อาจเกิดผลเสียต่อสิ่งที่เป็นผลกระทบจากการประเมินนั้นได้

3. มีความยุติธรรม การวัดผลการศึกษาซึ่งจัดได้ว่าเป็นการวัดตัวแปรทางด้านจิตวิทยา หรือทางสังคมศาสตร์นั้น จะได้ผลดีต้องมีความยุติธรรมในการวัด สิ่งที่ถูกวัดต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นไปเหมือนกัน

4. แปรผลได้อย่างถูกต้อง การวัดผลทุกครั้งที่ได้ผลออกมาย่อมเป็นตัวแทนของจำนวน หรือระดับของคุณลักษณะที่ต้องการวัดนั้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผลการวัดมักออกมาในรูปของคะแนน หรืออันดับที่แล้วดึงนำผลนั้น ไปอธิบายเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่มีอยู่แล้วหรือนำไปเปรียบเทียบกับคะแนนผลงานอื่นๆ ที่วัดคุณลักษณะเดียวกันซึ่งการเปรียบเทียบเหล่านี้จะมีความหมายเพียงไรขึ้นอยู่กับหน่วยการวัดเป็นสำคัญ

5. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดที่ดีจะเป็นการตรวจสอบว่าสิ่งที่วัดมีคุณภาพเช่นไรแล้วยังมุ่งหวังที่จะนำผลที่ได้จากการวัดไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติและปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาให้ดีขึ้นด้วย

การวัดผลและประเมินผลนับว่าเป็นกระบวนการสำคัญอีกกระบวนการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินมาใช้ในการจัดกิจกรรม หรือประสบการณ์พัฒนาเด็กปฐมวัยให้เต็มศักยภาพของแต่ละคนครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ – จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

ข้อควรคำนึงสำหรับผู้บริหารในการจัดเตรียมเครื่องมือประเมิน แนวทางการปฏิบัติการประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย ไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2540 : 68)

1. การประเมินต้องประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน
2. เน้นการประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ
3. สภาพแวดล้อมการประเมินต้องมีลักษณะเช่นเดียวกับการทำกิจกรรมประจำวันของเด็ก โดยการจัดการประเมินให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติ
4. หาวัสดุ อุปกรณ์ แบบฟอร์ม เครื่องมือที่จำเป็น เพื่อใช้ดำเนินงานวัดผลและประเมินผลให้พร้อมและเพียงพอ

5. จัดสร้างเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ ปรับปรุงการสร้างข้อสอบของครูให้มีมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพ โดยการอบรมให้มีความรู้ ประชุมปฏิบัติการ
6. ให้มีคณะกรรมการวัดผลของโรงเรียน เพื่อพิจารณาการเลื่อนชั้น หรือการซ้ำชั้นของ นักเรียน
7. จัดให้ครูซึ่งมีพื้นฐานความรู้ด้านสถิติพอสมควร ทำหน้าที่วัดผลและประเมินผล
8. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกระดับชั้นเรียน และนำ ผลการวิเคราะห์มาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
9. ติดตามและตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัด และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เช่น สมุดประจำชั้น สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน
10. จัดทำผลการประเมินแสดงความก้าวหน้าของนักเรียนทุกคน และทุกกลุ่ม ประสบการณ์ เพื่อให้ นักเรียนสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของตนเองได้

ดังนั้น การวัดผลและประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย ถือเป็นกระบวนการสำคัญ และ จำเป็นมากในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลพัฒนาการที่ดีควรเป็นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน ความสนใจ และพัฒนาการของแต่ละคน การประเมินผลที่ดี นั้น มิได้มีแต่เฉพาะการทดสอบหรือการตัดเกรดให้คะแนนกับผู้เรียนเท่านั้น แต่ควรรวมถึง เครื่องมือชนิดอื่นๆ ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการด้วย เช่น การสังเกต และแฟ้มสะสม ผลงานเด็ก เป็นต้น อีกทั้งจะทำให้ได้ทราบถึงความก้าวหน้าในด้านการเรียนการสอนของนักเรียน และการสอนของครู เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้กับนักเรียน อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จึงสรุปได้ว่า บทบาทด้านการประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการแสดงผลของผู้บริหารในการปฏิบัติร่วมกับครูผู้สอนและบุคลากร ที่เกี่ยวข้องโดยใช้กระบวนการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาการ ที่ต่อเนื่องของผู้เรียน วิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น การประเมินตามสภาพที่ แท้จริง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ แฟ้มสะสมผลงานและการประเมินภาคปฏิบัติ เป็นต้น การ รวบรวมผล การวัดและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอนและจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศด้วย วิธีการหลากหลายแล้วสรุปผลตัดสินใจในด้านหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน บรรยากาศและ สภาพแวดล้อม สื่อวัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ ซึ่งเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการทำงาน ความสำเร็จ และเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจนในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

5.1 ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2545 เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่การศึกษาทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งออกเป็น 2 เขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านแพรก อำเภอมหาสาร อำเภอประหัน อำเภออุทัย อำเภอวังน้อย อำเภอท่าเรือ อำเภอนครหลวง อำเภอภาชี และพระนครศรีอยุธยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วย 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอผักไห่ อำเภอเสนา อำเภอบางบาล อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน อำเภอบางซ้าย อำเภอลาดบัวหลวง เนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กำหนดให้มีการปรับโครงสร้างการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ โดยแบ่งการบริหารออกเป็นเขตพื้นที่การศึกษา แทนการกำหนดให้มีส่วนราชการในระดับภูมิภาค ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติดังกล่าว มีผลบังคับ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ทำให้หน่วยงานเดิมของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับจังหวัดและอำเภอ เช่น สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ จึงต้องยุบเลิกไป โดยหลอมรวมกันเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ตั้งอยู่เลขที่ 43/20 หมู่ที่ 2 ถนนกิตติขจร ตำบลสามกอ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอ่างทอง

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานีและนครปฐม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

ภารกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

เขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแล ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการพ.ศ. 2546 และมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษา ของเขตพื้นที่การศึกษาให้ สอดคล้องกับนโยบายมาตรฐานการศึกษาแผนพัฒนาการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น
2. วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานใน เขตพื้นที่การศึกษาและแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบและกำกับ ตรวจสอบติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว
3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา
4. กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา
5. ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยและรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา
6. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคลเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
7. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและประเมินผลการศึกษา ในเขตพื้นที่ การศึกษา
8. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งบุคคลองค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน ประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา
9. ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่
10. ประสานส่งเสริมการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการ และคณะกรรมการด้าน การศึกษา
11. ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา
12. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้รับบุให้เป็นหน้าที่ ของผู้ใดโดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่มอบหมาย

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรคุณภาพที่มุ่งส่งเสริมและบริการการจัดการศึกษาให้ทั่วถึง เสมอภาค มี คุณธรรม และคุณภาพ เน้นความเป็นอยู่ชุกชุม ก้าวสู่สากล

เป้าประสงค์

1. ประชากรวัยเรียนทุกคนในเขตบริการได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีคุณลักษณะความเป็นอยุธยา
3. ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มตามศักยภาพ
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและสถานศึกษา เป็นองค์กรที่มีคุณภาพและมีความเข้มแข็งเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่มาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

วัฒนธรรมองค์กร

“ทีมงานมีวินัย สุขใจบริการ พอเพียง ทุ่มใจ ร่วมใจประสาน สัมฤทธิ์งานก้าวไกล” มาจากคำว่า PRANAKORN SRI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE TWO

P = Participation	หมายถึง	การมีส่วนร่วม
S = Service	หมายถึง	การมุ่งบริการ
A = Achievement	หมายถึง	การมุ่งผลสัมฤทธิ์
S = Sufficiency	หมายถึง	ความพอเพียง
A = Active	หมายถึง	ความกระตือรือร้น
T = Team Work	หมายถึง	การร่วมมือ การทำงานเป็นกลุ่ม

ความหมายของคำว่า “TEAMWORK”

T = Trust	หมายถึง	เชื่อถือ วางใจ
E = Empathy	หมายถึง	เห็นใจ
A = Agreement	หมายถึง	ข้อตกลง
M = Mutual benefit	หมายถึง	จัดสรรผลประโยชน์เป็นธรรม
W = Wittiness	หมายถึง	พอใจ
O = Opportunity	หมายถึง	โอกาส
R = Recognition	หมายถึง	ยอมรับ
K = Knowledge transfer	หมายถึง	ถ่ายทอดความรู้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

ประชัน เอี่ยมวัน (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่วางจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนควรลดภาระหน้าที่อื่นของครูผู้ปฏิบัติการสอนลง เพราะผู้บริหารต้องรับผิดชอบหลายด้าน ควรจัดหาแหล่งการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียน จัดการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูผู้ปฏิบัติการสอน และควรอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอน และสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ให้เพียงพอพร้อมกันนี้ต้องส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีการประเมินผลและปรับปรุงตนเอง

ธวัช แก้วมณีชัย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประเมินโครงการปฏิรูประบบการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม มีความมุ่งหมายเพื่อประเมินโครงการปฏิรูประบบการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่างได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 307 คน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้มาโดยการใช้เทคนิคการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามการประเมินโครงการปฏิรูประบบการจัดการประสบการณ์เรียนรู้ แบบมาตราส่วนประมาณค่ามี 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 สำหรับผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน ฉบับที่ 2 สำหรับนักเรียน มีความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.99 และ 0.98 ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการศึกษาค้นพบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการปฏิรูประบบการจัดการประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้ามีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการมีการปฏิบัติได้ดีมาก และด้านผลผลิตมีผลการดำเนินงานประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมาก

2. ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการปฏิรูประบบการจัดการประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านบริบทมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้ามีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการมีการปฏิบัติได้ดีมาก และด้านผลผลิตมีผลการดำเนินงานประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับมาก

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการปฏิรูประบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านกระบวนการมีการปฏิบัติได้ดีปานกลาง และด้านผลผลิตมีการดำเนินงานประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับปานกลาง

สุรพงษ์ เศรษฐภูภักดี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอหนองน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2542 มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการดำเนินการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอน ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติการสอน จำนวน 157 ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย แบบเป็นสัดส่วนจาก 10 โรงเรียน ใน 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการ ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการประเมินผลเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 45 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.51 ถึง 0.86 และค่าความเชื่อมั่น 0.97 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. ครู-อาจารย์ โดยส่วนรวมและจำแนกตามประสบการณ์ในการสอน มีการดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีการจัดในแต่ละด้านที่ดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การประเมินผลสภาพแท้จริงจากเพิ่มสะสมผลงานของนักเรียน การให้ผู้เรียนวิเคราะห์สิ่งเกี่ยวกับบทเรียนและการประชาสัมพันธ์สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเผยแพร่แก่ครูให้ทราบอย่างทั่วถึง

2. ครู-อาจารย์ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีการดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

สุนทร อธิธิตสาร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี 420 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู 5 ด้าน ดังนี้ 1) ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของครูด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดำเนินการส่งเสริมมากที่สุด คือ การพัฒนาบุคลากรโดยส่งครูเข้าอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ส่งเสริมให้ครูจัดวัดผลและประเมินผลการเรียนในระบบการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดำเนินการส่งเสริมมากที่สุด คือ ให้ครูจัดการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนด้วยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน 3) ส่งเสริมการจัด

สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดำเนินการส่งเสริมมากที่สุด คือ การจัดห้องสมุดที่เอื้อต่อการค้นคว้าของครู และนักเรียนการจัดการสภาพแวดล้อมสะอาดรื่นรมย์เป็นระเบียบสวยงามและความปลอดภัยสูง 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการส่งเสริมมากที่สุด คือ ให้ความร่วมมือกับครูประจำชั้นในการติดตามนักเรียนที่ขาดเรียน 5) ส่งเสริมงานด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่และการยกย่องเชิดชูเกียรติ ครูอาจารย์ที่มีผลงานดีเด่น ดำเนินการส่งเสริมมากที่สุด คือ ให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนาวิชาการต่างๆ

สิริพันธุ์ โนมิตวรกิจกุล (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการระดับการศึกษาปฐมวัยตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย จังหวัดพิษณุโลก มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดของแต่ละรายการตามลำดับ ดังนี้ การจัดการตารางกิจกรรมประจำวัน การนำแผนการสอนไปใช้ในการบริหารหลักสูตร และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การจัดหาสื่อและผลิตสื่อ ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามทัศนะของผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการนำแผนการสอนไปใช้ ด้านการจัดหา ด้านการผลิตสื่อ และด้านการนิเทศ ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีทัศนะต่อสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยสูงกว่าผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่งในการทำงาน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาผลการวิจัยในประเทศ จึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างมาก ทั้งด้านการกำหนดหลักสูตรสาระการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษา การวัดผลประเมินผล และการนิเทศภายในโรงเรียนของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องเข้ามามีบทบาทต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อส่งเสริมครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถในทุกด้าน เช่น ด้านการวางแผนการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการนิเทศภายใน กำกับติดตามผลการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนโดยผู้บริหารโรงเรียนต้องมีบทบาทดังกล่าว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผู้เรียน

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แฮคคอนสัน (Hakonson, 1998 : Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้อำนวยการ โรงเรียนและอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนในมลรัฐเนบราสก้า ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนและอาจารย์ มีความต้องการใช้เวลาการบริหารด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร การเป็นผู้นำในการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับคณะกรรมการโรงเรียน การทำงานให้บรรลุเป้าหมาย การกำหนดนโยบาย และการนิเทศนักศึกษาและนักเรียน เพื่อเป็นการลดต้นทุนของการจัดการศึกษาในมลรัฐเนบราสก้า

เจียซาน (Jeizan, 1999 : Abstract) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้เทศซึ่งเป็นผู้นำทางการศึกษาในโรงเรียนเอกชนในประเทศซาอุดีอาระเบีย ผลการวิจัยพบว่า ถ้าผู้เทศเป็นผู้บริหารหรือเป็นผู้นำจะสามารถสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้ ซึ่งจะมีบทบาทเกี่ยวกับการวางแผน การจัดการ การประสานงาน เป็นผู้กำหนดบทบาทของครูในโรงเรียนให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง ชักจูงและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูด้วยการฝึกและการอบรมให้ความรู้

จากการศึกษาผลการวิจัยในต่างประเทศ จึงพอสรุปได้ว่า ผู้บริหารหรือเป็นผู้นำที่สามารถสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้ ซึ่งจะมีบทบาทเกี่ยวกับการวางแผน การจัดการ การประสานงาน เป็นผู้นำในการเรียนการสอน การกำหนดนโยบาย งานเกี่ยวกับหลักสูตรการสอน เป็นผู้กำหนดบทบาทของครูในโรงเรียนให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น และผู้บริหาร โรงเรียนยังมีผลต่อการประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมายของโรงเรียน และที่สำคัญผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

7. สรุปหลักการและแนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอมาทั้งหมด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงของผู้บริหาร แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของนักวิชาการต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541 : 80 - 83) ; ธวัช แก้วมณีชัย (2542 : 48) ; อรทัย มูลคำ (2542 : 53) ; สมนึก อ่อนจิระ (2545 : 22 - 23) ; ประเสริฐ ครอบแก้ว (2545 : 11) ; กระทรวงศึกษาธิการ (2542ก : 27) จึงสรุปเป็นแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อศึกษาค้นคว้าเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) ด้านการนิเทศภายใน กำกับ ติดตามการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 5) ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ